

IN.1059951

archeologie **b**ouwnistorie **c**ultuurhistorie

Gemeente Oosterhout
t.a.v. mevrouw C. Rodenburg
Postbus 10150
4900 GB OOSTERHOUT NB

GEMEENTE OOSTERHOUT	
- 6 JULI 2010	
class.nr.	
zaak nr.	streefdatum
verh.	kopie
STO	

Onderwerp rapport Everdenberg Oost

Contact BAAC A.A.G. Emaus
Telefoon 06-46021907
Email a.emaus@baac.nl

Uw kenmerk STO/DE 53018
Ons kenmerk A-09.0163
Datum 5 juli 2010

Geachte mevrouw Rodenburg,

Bijgaand zend ik u het definitieve rapport van het archeologisch onderzoek in plangebied Everdenberg Oost te Oosterhout.

Op basis van dit rapport kunt u een selectiebesluit over het plangebied (laten) nemen.

Hopende u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Met vriendelijke groet,

A.A.G. Emaus
Projectbegeleider Archeologie
Vestiging 's-Hertogenbosch

BAACONDERZOEKS - EN
ADVIESBUREAU**BAAC bv****'s-Hertogenbosch**

Graaf van Solmsweg 103
5222 BS 's-Hertogenbosch
T ■ 073 61 36 219
F ■ 073 61 49 877
E ■ denbosch@baac.nl

Deventer

Postbus 2015
7420 AA Deventer
Bergsingel 81-85
7411 CN Deventer
T ■ 0570 67 00 55
F ■ 0570 61 84 30
E ■ deventer@baac.nl

E ■ info@baac.nl
w ■ www.baac.nl
Rabobank ■ 33.48.59.123
BTW ■ NL 8075.97.235.B.01
KvK ■ 080.80.701

BAAC

ONDERZOEKS- EN
ADVIESBUREAU

Oosterhout Everdenberg-Oost

Inventariserend Veldonderzoek door middel van
Proefsleuven

BAAC rapport A-09.0163

juni 2010

Auteur:

drs. M.C. Brouwer

Status:

Definitief

5.2 Sporen en vondsten

In plangebied Oosterhout, Everdenberg-Oost is tijdens het inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven een klein aantal (antropogene) sporen aangetroffen. In totaal zijn 52 spoornummers uitgedeeld. De sporen bestaan uit boomrooikuilen, paalkuilen, kuilen, greppels, verspoelde zones (geulen), zones met spitsporen, natuurlijke sporen en recente verstoringen. Tijdens het inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven zijn in totaal 20 vondstnummers uitgedeeld. De vondsten bestaan uit 122 scherven aardewerk en twee fragmenten bouwkeraamiek. Vrijwel alle vondsten zijn verzameld tijdens de aanleg van het vlak, met uitzondering van twee scherven die bij het afsteken van het profiel zijn aangetroffen. Hieronder worden de aangetroffen sporen en vondsten beschreven.

5.2.1 Deelgebied I

In proefsleuf 1, in de noordwesthoek van het deelgebied, zijn verschillende boomrooikuilen aangetroffen. De aanwezigheid van dergelijk kuilen is niet verwonderlijk aangezien deze hoek van het terrein lange tijd in gebruik is geweest als bos en hakhout zone.

Afb. 8: Sporen van zandwinning in proefsleuf 2.

5 Resultaten

5.1 Bodemopbouw

Van alle proefsleuven zijn om de 10 meter profielstaten opgenomen. Hieronder volgt een beschrijving van de aangetroffen bodemopbouw (Afb. 6).

In het plangebied is vrijwel overal een laarpodzol aanwezig. Het aangetroffen esdek is op de meeste plaatsen tussen de 30 en 50 cm dik, waarmee het esdek te dun is om de bodem tot de enkeerdgronden te rekenen. Alleen in de proefsleuven 12, 17 en 18 lijkt het esdek dik genoeg te zijn om van een enkeerdgrond te kunnen spreken. Op verscheidene plaatsen is de bodem echter geroerd tot in de C-horizont, waardoor een A/C-profiel is ontstaan.

Afb. 6. Bodem in het plangebied. De linker foto is gemaakt van proefsleuf 2. De bodem bestaat uit een A/C-profiel met een zeer scherpe overgang. De rechter foto is gemaakt van proefsleuf 17. Onder de bouwvoor (Aap) bevindt zich een esdek (Aa1) met daaronder een restant van een oude akkerlaag Aa2).

4 Werkwijze

Het onderzoek is uitgevoerd conform de specificaties in de KNA versie 3.1 en de werkwijze zoals die in het Programma van Eisen is geformuleerd.¹²

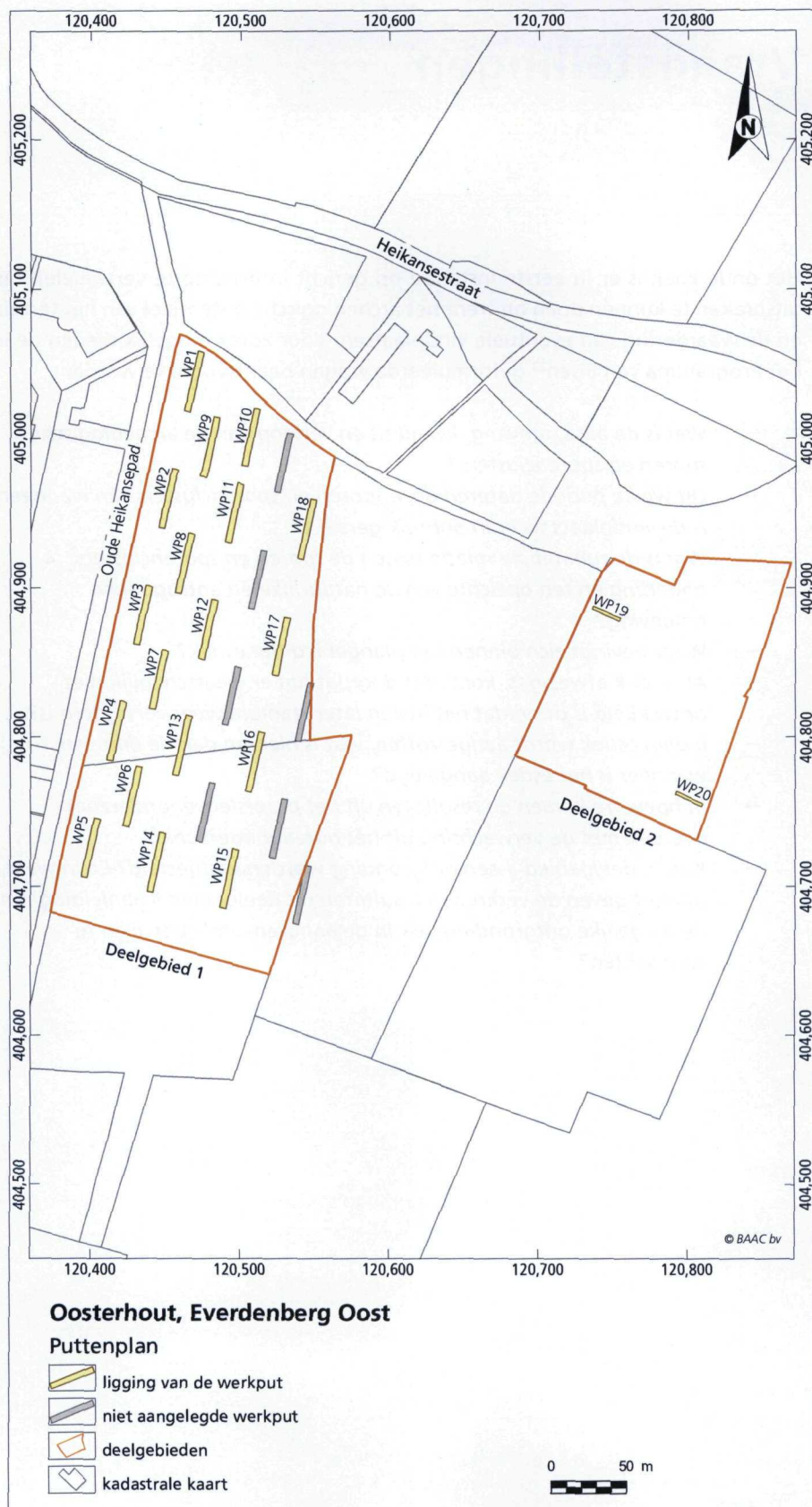
Het onderzoek heeft binnen het plangebied op twee verschillende locaties plaatsgevonden:

Deelgebied I bevindt zich direct ten oosten van het Oude Heikantse pad. In dit deel van het plangebied zijn 18 proefsleuven van 4 x 40 meter aangelegd.

Deelgebied II bevindt zich circa 250 meter ten oosten van deelgebied I. In dit deel van het plangebied zijn twee proefsleuven van 2 x 20 meter aangelegd.

De proefsleuven zijn aangelegd met een rupskraan voorzien van een vlakke bak. Het vlak is in alle sleuven aangelegd op een relevant sporenniveau. De vondsten zijn bij de aanleg van de proefsleuven per stratigrafische eenheid, per spoor of in vakken van 4 bij 5 meter verzameld in vakken. Voor werkput 19 en 20 zijn gezien de breedte van beide sleuven vakken van 2 bij 5 meter gehanteerd. Bij de aanleg van de proefsleuven is indien dit nodig werd geacht, gebruik gemaakt van een metaaldetector. Alle vlakken zijn gefotografeerd, getekend (1:50), beschreven en gewaterpast. In alle proefsleuven zijn om de 10 meter profielkolommen gedocumenteerd. De profielen en coupes zijn gefotografeerd, getekend (1:20) en beschreven. Tijdens het onderzoek zijn geen (grond)monsters verzameld. De rapportage en waardering heeft plaatsgevonden volgens de eisen van de Provincie Noord-Brabant '07.

12. Centraal College van Deskundigen 2006; Koopmanschap 2008.

Afb. 5: Puttenkaart.

3 Vraagstellingen

Het onderzoek is er in eerste instantie op gericht informatie te verzamelen om uitspraken te kunnen doen omtrent het archeologische potentieel van het terrein en de waardering van eventuele vindplaatsen. Voor zover mogelijk dienen de in het Programma van Eisen¹¹ geformuleerde vragen beantwoord te worden:

- *Wat is de aard, omvang, kwaliteit en verloop van de archeologische sporen en sporenclusters?*
- *Uit welke periode dateren deze sporen en sporenclusters? En wanneer is de vindplaats weer in onbruik geraakt?*
- *Wat is de ruimtelijke relatie tussen de sporen en sporenclusters onderling en ten opzichte van de natuurlijke en antropogene omgeving?*
- *Waar bevindt zich binnen het plangebied het esdek?*
- *Als esdek afwezig is, komt dat doordat het er waarschijnlijk niet ontwikkeld is of omdat het in een later stadium weer verwijderd is?*
- *Indien esdek wordt aangetroffen, wat is hiervan dan de dikte en wanneer is het esdek aangelegd?*
- *In hoeverre komen de resultaten uit het proefsleuvenonderzoek overeen met de verwachting uit het bureauonderzoek?*
- *Kan in deelgebied II een ontgroning worden vastgesteld? En in welk opzicht geven de verkregen resultaten uit deelgebied II aanleiding om de mogelijke ontgroning ook in de aangrenzende percelen te verwachten?*

11 Koopmanschap 2008.

Op de topografische militaire kaart van 1870 wordt het bouwland in het noordelijke deel van het plangebied als één perceel afgebeeld. De zone met dennenbos en hakhout blijft grotendeels gehandhaafd. Slechts een klein deel wordt op deze kaart als grasland afgebeeld. Deelgebied II lijkt nu geheel gebruikt te worden als bouwland. Op de topografische militaire kaarten van 1897, 1912 en 1920 lijkt de situatie nauwelijks te veranderen. Wel is perceel 364 op deze kaarten weer in gebruik genomen als bos, wordt perceel 346 aangegeven als heide en zijn perceel 328 en 345 in gebruik als grasland. Het gebruik van de percelen als grasland neemt vanaf de jaren '80 steeds meer toe. Ten tijde van het proefsleuvenonderzoek waren zelfs alle percelen in beide deelgebieden in gebruik als grasland.

In ARCHIS zijn voor het onderzoeksgebied geen vondstmeldingen en/of waarnemingen bekend. Ook voor de directe omgeving van het onderzoeksgebied worden in ARCHIS geen archeologische vondsten vermeld. Toch zijn in 1998 bij de aanleg van een vijver op het voormalige Jaminterrein, ten (noord) westen van het Oude Heikantsepad, resten van een middeleeuwse veekraal aangetroffen.⁹ Er zijn sporen van een met palen en vlechtwerk omheind terrein gevonden met onder andere een waterput en een schaapskooi. De veekraal is vermoedelijk in de 17de eeuw ontmanteld.

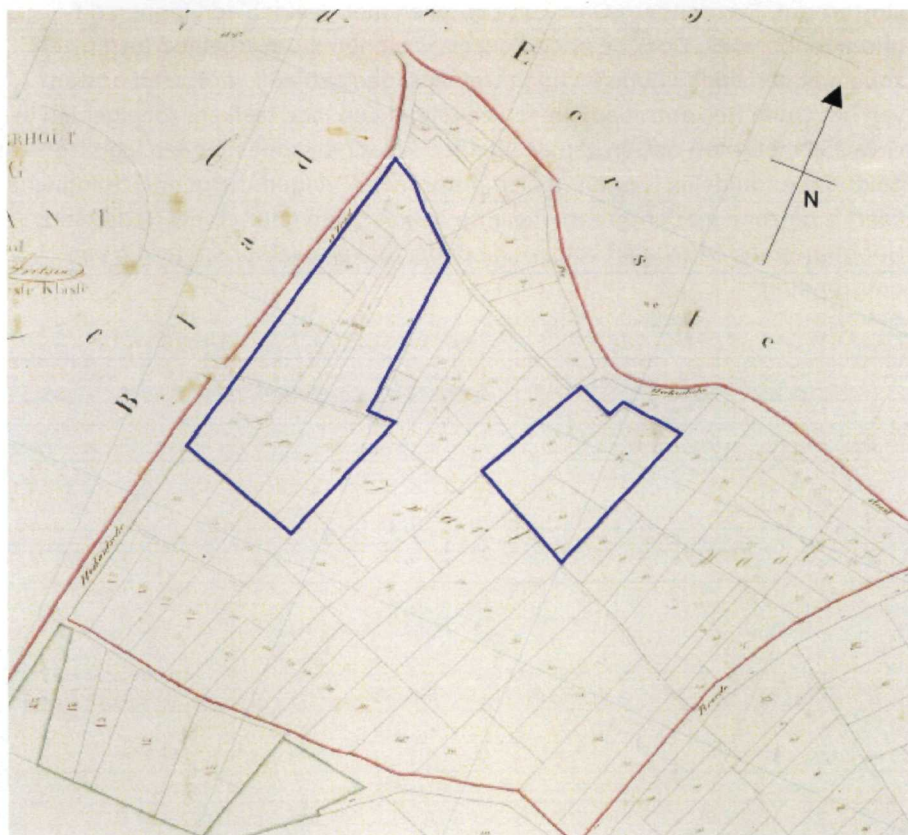
In 2008 is door Oranjewoud een bureauonderzoek uitgevoerd ten behoeve van de actualisering van het bestemmingsplan Oosterhout-Oost.¹⁰ Plangebied Oosterhout, Everdenberg-Oost komt overeen met deelgebied I binnen dit bureauonderzoek. Door de onderzoekers is binnen dit deelgebied tussen een zone met een middelhoge en hoge trefkans (deelgebied I, direct ten oosten van het Oude Heikantsepad) en een zone met een lage trefkans (deelgebied II) circa 250 meter ten oosten van deelgebied I. Voor de zone met een lage trefkans geldt dat onduidelijk is of dit gebied ontgrond is. Volgens de geomorfologische kaart is de zone niet ontgrond, maar op de kaart van het Actueel Nederlands Hoogtebestand (AHN) lijkt volgens de onderzoekers wel sprake te zijn van ontgroning.

9 <http://www.plaatsengids.nl/buurtschap/oosteind/de-heikant>.

10 Koopmanschap 2008.

2.2 Historische en archeologische achtergronden

Het plangebied bevindt zich ten zuidoosten van buurtschap Heikant, in de gemeente Oosterhout. Het plangebied ligt net buiten de zogenaamde Heilige Driehoek, een gebied met daarin drie kloosters; het klooster St. Catharinadal, de Onze Lieve Vrouweabdij en de St Paulusabdij. De beide deelgebieden die zijn onderzocht liggen ten oosten van het Oude Heikantsepad. Op de kadastrale minuut van 1832 wordt dit zandpad aangeduid als De Heikantsche Straat. Uit de bij de minuut behorende tafel blijkt dat de noordwesthoek van deelgebied I rond 1832 in gebruik is als hakhoutperceel of bestaat uit een dennenbos. Het overige deel van dit deelgebied is in gebruik als bouwland. Het zuidelijke deel bestaat uit vier noordzuid georiënteerde percelen (perceel 325 t/m 328). Het noordelijke deelgebied bestaat uit twee grotere percelen (perceel 324 en 317) en drie smalle percelen (319 t/m 320). Ook deze vijf percelen zijn hebben een noordzuid oriëntatie. Het noordelijke en zuidelijke deel van het deelgebied worden van elkaar gescheiden door een (dubbele) oostwest georiënteerde greppel. Deelgebied II bestaat uit bouwland (perceel 365 en 367) en een perceel dat gebruikt wordt voor het verzamelen van hakhout (perceel 364). Uit de strookvormige percelen in het plangebied blijkt dat het om een vermoedelijke latere ontginning gaat van de lagere en nattere delen van het landschap. Meer naar het westen toe, op de hogere delen in het landschap, zijn de percelen doorgaans meer blokvormig.⁸

Afb. 4: Kadastrale minuut 1832 met daarop de twee deelgebieden.

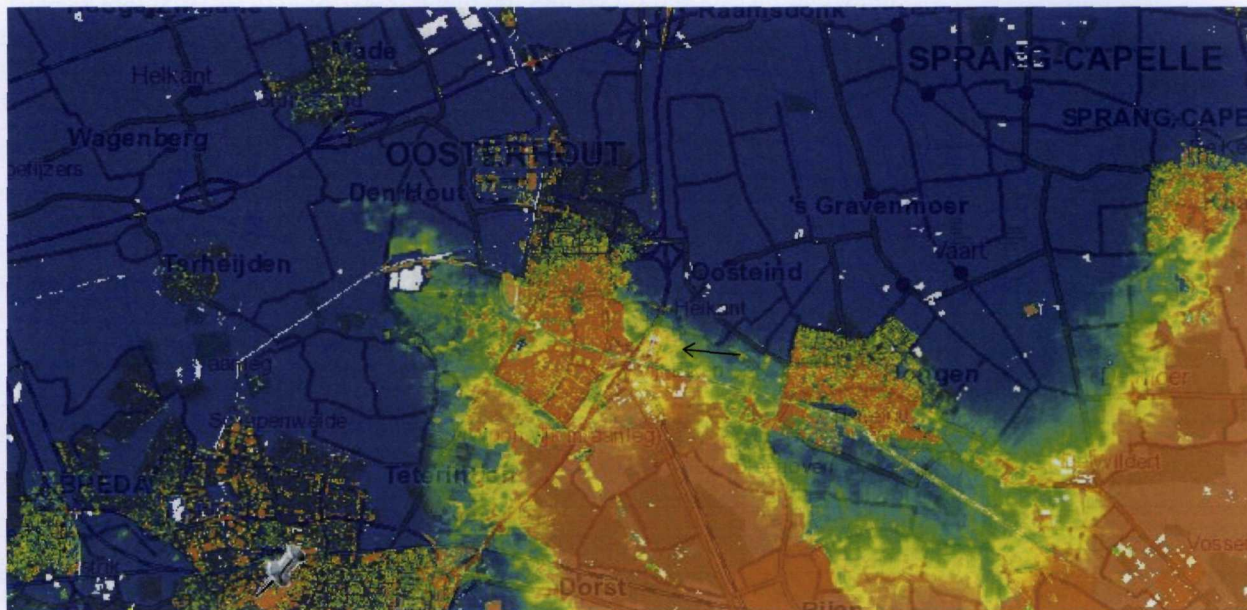
8 Heemkundekring De Heerlijkheid Oosterhout 2008.

riwierterras. Op het Actueel Hoogtebestand Nederland in afb. 3 is dit duidelijk te zien. Het rivierreras is ontstaan doordat de rivieren zich dieper in het landschap insneden. Het dal van Breda ten westen van Oosterhout is hierdoor ontstaan. Het plangebied bevindt zich op de westflank van het rivierreras, op de overgang naar het lager gelegen gebied. In deelgebied II komt de Formatie van Sterksel aan het maaiveld voor.

Formatie van Boxel

Op de afzettingen van Sterksel is binnen het plangebied dekzand aangetroffen, afgezet in het Weichselien (laat-pleistoceen). Tijdens de Weichselien ijstijd bereikte het landijs Nederland niet. Wel heersten er periglaciaie condities. De ondergrond was permanent bevroren en door het koude en droge klimaat was er weinig vegetatie. Lokaal zand kon gemakkelijk door de wind verplaatst worden en werd vervolgens weer afgezet.⁵ Dekzand kan afgezet zijn in het pleniglaciaal, de oude en de jonge Dryas. Dekzand wordt gerekend tot het laagpakket van Wierden van de formatie van Boxel.⁶ Ter plaatse van het plangebied is dekzand plaatselijk aangetroffen op het Sterksel terras.

Afb. 3. Uitsnede uit het Actueel Hoogtebestand Nederland.⁷ De ligging van het plangebied is weergegeven met de zwarte pijl. De rode en gele kleuren geven de hoge delen van het landschap aan en de groene en blauwe kleuren de lage. De hoogte op de hoogtekaart is te interpreteren als (de westflank van) een noordelijke uitloper van het hoger gelegen Sterksel rivierreras.

Binnen het plangebied worden volgens de bodemkaart twee bodemtypen aangetroffen: Hoge zwarte enkeerdgronden (code zEZ21) en laarpodzolgronden (code cHn21). De hoge zwarte enkeerdgronden bevinden zich direct ten oosten van het Oude Heikantsepad (deelgebied I). Deelgebied II bevindt zich volledig op de laarpodzolgronden. Beide worden gekenmerkt door leemarm en zwak lemig fijn zand.

⁵ Berendsen 1998.

⁶ De Mulder et al 2003.

⁷ AHN 2009.

2 Landschappelijke, historische en archeologische achtergronden

2.1 Geologische, geomorfologische en bodemkundige achtergrond³

Binnen het onderzoeksgebied bestaat de ondergrond uit pleistocene afzettingen. Deze behoren tot de formatie van Sterksel en de formatie van Boxtel.⁴

Formatie van Sterksel

De oudste afzettingen betreffen rivierafzettingen van de formatie van Sterksel. De formatie van Sterksel is afgezet door de Rijn en de Maas vanaf het eind van het vroeg-pleistoceen tot en met het midden-pleistoceen. De rivier had destijds een vlechtend karakter (ondiepe geulen in een brede riviervlakte), waarbij de stroomsnelheid en de transportcapaciteit van de rivier veel groter was dan tegenwoordig. De hoge transportcapaciteit van de rivier leidde er toe dat (zeer) grof sediment (grind en zeer grof zand) vanuit de Alpen getransporteerd kon worden, waarna het vervolgens ondermeer in het onderzoeksgebied werd afgezet.

De in het plangebied aangetroffen Sterksel-afzettingen bestaan uit matig grof tot uiterst grof zand (210 - 2000 μm) met daarnaast plaatselijk grind en grote keien (zie afb 2). De Sterksel afzettingen zijn aanwezig in de vorm van een

Afb. 2. Formatie van Sterksel in put 20. De grote keien in de rivierafzettingen van Sterksel hebben bij de aanleg van de put voor strepen gezorgd.

3 Grotendeels overgenomen uit Bink & Dyselinck 2009.

4 De Mulder et al 2003.

Beheer en plaats van vondsten en documentatie	De documentatie bevindt zich momenteel op het kantoor van BAAC bv te 's-Hertogenbosch en zal na afronding van het onderzoek worden overgedragen aan het provinciaal depot voor bodemvondsten van de provincie Noord-Brabant.
Complextype	Perclering/verkaveling
Datering	16de – 20ste eeuw
Uitvoerder	BAAC bv
Datum uitvoering onderzoek	1 t/m 4 maart 2010
Datum rapportage (concept)	April 2010

1.2 Ligging en aard van het terrein

Het plangebied bevindt zich ten oosten van het huidige bedrijventerrein Everdenberg, ten zuiden van de Heikantsestraat en ten noorden van het Wilhelminakanaal. Deelgebied I ligt direct ten oosten van het Oude Heikantsepad, deelgebied II bevindt zich circa 250 meter ten oosten van deelgebied I. Het gebied heeft een agrarisch gebruik en bestond ten tijde van het proefsleuvenonderzoek uit grasland en akkerland. Tijdens het onderzoek is 2960 m² onderzocht waarvan 2880 m² in deelgebied I en 80 m² in deelgebied II. Dit betekent een dekkingpercentage van 6,4% in deelgebied I en 0,35% in deelgebied II.

1.1 Administratieve gegevens

Provincie	Noord-Brabant
Gemeente	Oosterhout
Plaats	Oosterhout
Toponiem	Everdenberg-Oost
BAAC projectnummer	A-09.0163
Coördinaten	NW: 120.467 / 405.071 NO: 120.879 / 404.932 ZO: 120.719 / 404.448 ZW: 120.327 / 404.473
Kaartblad	44D
Oppervlakte plangebied	Circa. 500 ha
Oppervlakte onderzoeksgebied	Circa 21.6 ha
Oppervlakte deelgebieden	Deelgebied I: circa 4,5 ha Deelgebied II: circa 2,3 ha
Landgebruik	grasland
ARCHIS-meldingsnummer	36422
ARCHIS-onderzoeksnummer	30186
ARCHIS-vondstmeldingsnummer	414012
Opdrachtgever	Gemeente Oosterhout Mw. ing. A. Branten-Severs Postbus 10150 4900 GB Oosterhout Tel.: 0162-489493 Fax.: 0162-423174 E-mail: a.branten@oosterhout.nl
Opsteller PvE	Regiobureau Breda Mw. drs. M. Parlevliet & Dhr. drs. M. van der Weele Postbus 3400 4800 DK Breda Tel.: 076-5294183 Fax.: 076-5294998
Bevoegde overheid	Gemeente Oosterhout Mw. drs. C. Rodenburg Postbus 10150 4900 GB Oosterhout Tel.: 0162-489535 E-mail: c.rodenburg@oosterhout.nl
Accordering namens bevoegde overheid	Regiobureau Breda Dhr. drs. G.J.A. Sophie Mw. drs. L. Weterings-Korthorst Postbus 3400 4800 DK Breda Tel.: 076-5294183 E-mail: gja.sophie@breda.nl / l.weterings@breda.nl

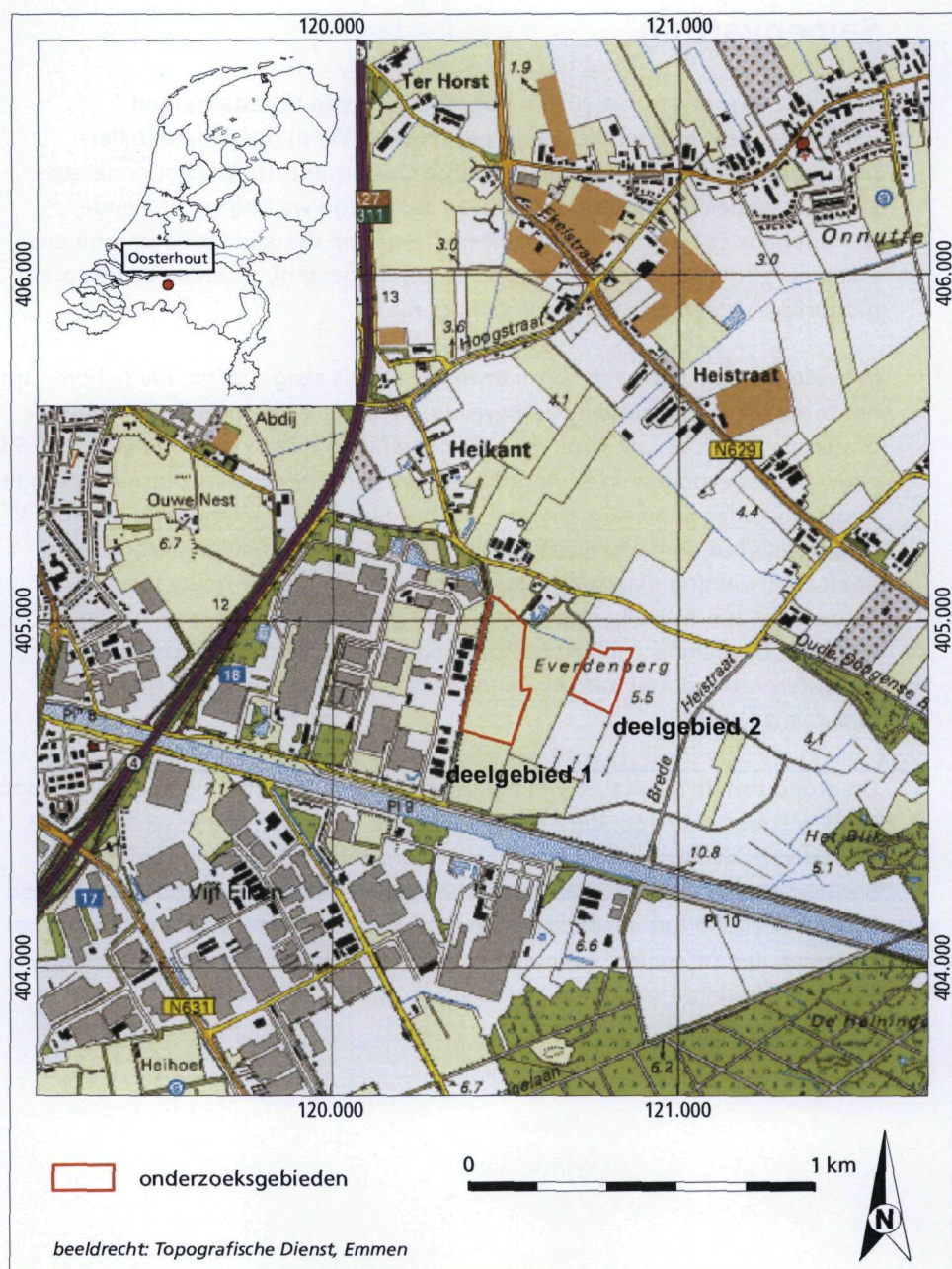

1 Inleiding

Van 1 tot en met 4 maart 2010 is door BAAC bv een Inventariserend Veldonderzoek door middel van proefsleuven (IVO-p) uitgevoerd in het plangebied Everdenberg-Oost, gemeente Oosterhout. In het plangebied is uitbreiding van het al bestaande bedrijventerrein Everdenberg gepland. In 2008 is door Oranjewoud een bureauonderzoek uitgevoerd ten behoeve van de actualisering van het bestemmingsplan Oosterhout-Oost, waarvan het plangebied onderdeel uit maakt.¹ In 2008 is een Programma van Eisen opgesteld voor het plangebied Everdenberg-Oost (gemeente Oosterhout) waarbij een onderscheid is gemaakt tussen deelgebied I en II.² Deelgebied I bevindt zich direct ten oosten van het Oude Heikantsepad en heeft een oppervlak van circa 45.000 m². In dit deel van het plangebied bevinden zich hoge zwarte eerdgronden en dienen 25 proefsleuven van 4 x 40 meter aangelegd te worden. Het proefsleuvenonderzoek is bedoeld om de archeologische verwachtingswaarde te toetsen en eventueel aan te vullen. Deelgebied II ligt verder naar het oosten en heeft een oppervlak van circa 23.040 m². In dit deel van het plangebied dient de discrepantie tussen de uitgegeven ontgrondingsvergunningen en het kaartbeeld van de AHN te worden getoetst. Deze toetsing dient plaats te vinden door middel van twee proefsleuven van 4 x 20 meter. Na de aanleg van de eerste 12 proefsleuven in deelgebied I heeft in het veld een overleg plaatsgevonden met de opdrachtgever en de bevoegde overheid. Op grond van de resultaten is besloten het onderzoek te beperken tot 18 sleuven in deelgebied I en twee proefsleuven van 2 x 20 meter in deelgebied II. Bovendien is met de bevoegde overheid afgesproken om geen evaluatierapport maar direct een (concept)rapport te leveren.

1 Koopmanschap 2008.

2 Parlevliet & van der Weele 2008.

Afb. 1: Ligging van de onderzoekslocaties.

Samenvatting

Van 1 tot en met 4 maart 2010 is door BAAC bv een Inventariserend Veldonderzoek door middel van proefsleuven (IVO-p) uitgevoerd in het plangebied Everdenberg-Oost, gemeente Oosterhout. Tijdens het onderzoek zijn in twee deelgebieden proefsleuven aangelegd waarbij verschillende antropogene sporen zijn aangetroffen. De sporen bestaan uit boomrooikuilen, paalkuilen, kuilen, greppels, verspoelde zones (geulen), zones met spitsporen, natuurlijke sporen en recente verstoringen.

In beide deelgebieden zijn voornamelijk greppels aangetroffen die behoren tot het complextype percelering/verkaveling. De meeste greppels stammen uit de ontginningsperiode van vóór 1832. De ontginning heeft vermoedelijk in de 16de eeuw plaatsgevonden. In de noordwesthoek van deelgebied I zijn verschillende boomrooikuilen aanwezig. Dit deel van het plangebied is lange tijd in gebruik geweest als bos en hakhout zone. Direct ten zuiden van de boomrooikuilen heeft zandwinning plaatsgevonden, vermoedelijk voor de bouw van een nieuwe stal aan de Heikantsestraat. Op de grens tussen de bos en hakhout zone en bouwland is een verspoelde zone aangetroffen die als ondiepe geul is geïnterpreteerd. Het aardewerk uit deze geul moet in de 17de/18de eeuw gedateerd worden.

Op grond van de resultaten van het inventariserende veldonderzoek wordt door BAAC bv geen vervolgonderzoek geadviseerd. Dit is slechts een selectieadvies. Het selectieadvies is gebaseerd op archeologische gronden. Het is aan burgemeester en wethouders van de betrokken gemeente om dit om te zetten in een selectiebesluit. Bij dit selectiebesluit kunnen andere dan archeologische motieven een rol spelen. Pas nadat er een selectiebesluit genomen is kunnen eventuele bodemversturende activiteiten uitgevoerd worden.

Inhoud

	Samenvatting	7
1	■ Inleiding	9
	1.1 Administratieve gegevens	10
	1.2 Ligging en aard van het terrein	11
2	■ Landschappelijke, historische en archeologische achtergronden	13
	2.1 Geologische, geomorfologische en bodemkundige achtergrond	13
	2.2 Historische en archeologische achtergronden	15
3	■ Vraagstellingen	17
4	■ Werkwijze	19
5	■ Resultaten	21
	5.1 Bodemopbouw	21
	5.2 Sporen en vondsten	22
	5.2.1 Deelgebied I	22
	5.2.2 Deelgebied II	27
6	■ Conclusie, waardering en advisering	29
	6.1 Conclusie Deelgebied I en II	29
	6.2 Waardering Deelgebied I en II	30
	6.3 Advisering Deelgebied I en II	31
7	■ Beantwoording onderzoeksvragen	35
8	■ Literatuur	37

Bijlagen:

Bijlage 1: Geologische en archeologische tijdvakken

Bijlage 2: Sporenlijst

Bijlage 3: Determinatie vondsten

Bijlage 4: Alle sporenkaart A0-formaat

Colofon

ISSN:	1873-9350
Redactie:	drs. J.F. van der Weerden
Tekst:	drs. M.C. Brouwer drs. N.J. Krekelbergh
Veldwerk:	drs. M.C. Brouwer drs. B. ter Steege drs. J.F. van der Weerden
Kraan:	Kees Rijkers (M. Huijbregts & Zn)
Landmeter:	drs. M. van de Glind (BAAC bv)
Tekeningen:	M.T.M. de Kleijn ma ing E. Slootweg ing M. van Willigen
Vondstdeterminatie:	drs. M.C. Brouwer drs. J.F. van der Weerden

Niets uit deze uitgave mag worden veeleenvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van BAAC bv, 's-Hertogenbosch / Gemeente Oosterhout.

BAAC bv
onderzoeks- en adviesbureau voor Bouwhistorie, Archeologie, Architectuur- en
Cultuurhistorie

Graaf van Solmsweg 103
5222 BS 's-Hertogenbosch
Tel.: (073) 61 36 219
Fax: (073) 61 49 877
E-mail: denbosch@baac.nl

Postbus 2015
7420 AA Deventer
Tel.: (0570) 67 00 55
Fax: (0570) 618 430
E-mail: deventer@baac.nl

Oosterhout, Everdenberg Oost

Alle-sporenkaart

- boom(rooi)kuil
- verspoelde zone
- zone spitsporen
- greppel
- paal(kuil)
- natuurlijke verstoring
- recente verstoring
- natuurlijke ondergrond

120,600

120,500

120,400

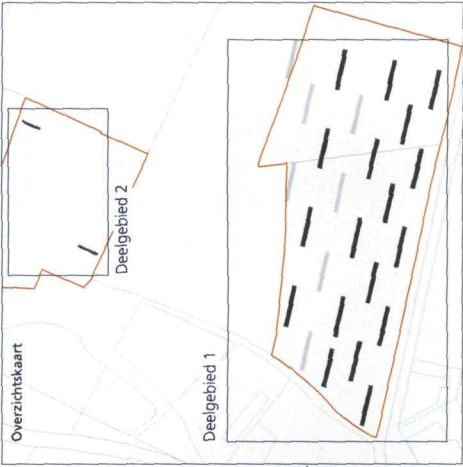
404,700

404,800

404,900

Vortzetting van de hoofdkart op dezelfde schaal

Deelgebied 2

© BAAC bv

Direct ten zuiden van de boomrooikuilen zijn in de noordelijke helft van proefsleuf 2 en in de zuidwesthoek van proefsleuf 9 sporen van zandwinning aangetroffen. Het zand is waarschijnlijk gebruikt voor de bouw van een nieuwe stal aan de Heikantsestraat.

Verspreid over het terrein zijn verder verschillende greppels aangetroffen die in verband gebracht moeten worden met de ontginning van het terrein. De meeste greppels hebben grofweg een oostwest oriëntatie (spoor 9, 11, 13, 14, 17, 20, 24, 39, 46, 48 en 49). Twee greppels zijn grofweg noordzuid georiënteerd (spoor 47 en 50). In de greppels zijn in totaal 11 fragmenten aardewerk aangetroffen. Het gaat om roodbakkend aardewerk met loodglazuur en twee fragmenten steengoed. Op grond van het aardewerk moet de ontginning van het terrein grofweg in de 16de eeuw hebben plaatsgevonden.

Afb. 9: Twee oostwest georiënteerde greppels in proefsleuf 3.

De meeste aangetroffen greppels staan niet op de kadastrale minuut van 1832 en stammen vermoedelijk uit de ontginningsperiode van het gebied. De greppels in proefsleuf 4, 13 en 16 en zijn vermoedelijk omstreeks 1985 pas buiten gebruik geraakt. Ze vormen de perceelsscheiding tussen het noordelijke en zuidelijke deel van deelgebied I (zie hoofdstuk 2.2). Deze greppels vormen verder ook de grens tussen een nat gebied (in het zuiden) en een droog en hoger gelegen gebied (in het noorden).

Halverwege proefsleuf 9 (spoor 21) en in de noordelijke helft van proefsleuf 10 (spoor 30 en 31) bevindt zich een verspoelde zone die als ondiepe geul is geïnterpreteerd. In proefsleuf 10 is uit deze geul roodbakkend geglazuurd aardewerk en een fragment steengoed verzameld. Het aardewerk dateert grofweg uit de 17de/18de eeuw. Wanneer naar de kadastrale kaart van 1832 wordt gekeken

Afb. 10 Overzichtsfoto proefsleuf 13 met daarop spoor 36 en 37 die de scheiding vormen tussen de natte zuidelijke zone van deelgebied I en het droge noordelijke deel van het terrein.

lijkt de zone zich te bevinden op de grens van het dennenbos (perceel 318) en bouwland (perceel 317). Wellicht moet deze verspoelde zone in verband worden gebracht met de afwatering van deze percelen.

Afb. 11: Verspoelde zone ('geul') in proefsleuf 10.

In proefsleuf 10 en 16 zijn enkele paalkuilen aangetroffen. Het betreft weipalen die in de nieuwe tijd gedateerd moeten worden.

5.2.2 Deelgebied II

Voor beide proefsleuven geldt dat geen sprake is van ontgroning. In proefsleuf 20 zijn twee greppels aangetroffen die beide vermoedelijk in verband moeten worden gebracht met de ontginning van het gebied. Het betreft een noordzuid georiënteerde greppel (spoor 52) en een smallere greppel met een zuidwest-noordoost oriëntatie (spoor 51). Bij de aanleg van het vlak is in de smalle greppel een fragment roodbakkend aardewerk met glazuur gevonden die niet preciezer gedateerd kan worden dan tussen 1300 en 1900. Vermoedelijk moet deze greppel echter in dezelfde periode geplaatst worden als de greppels in deelgebied I, namelijk grofweg in de 16de eeuw.

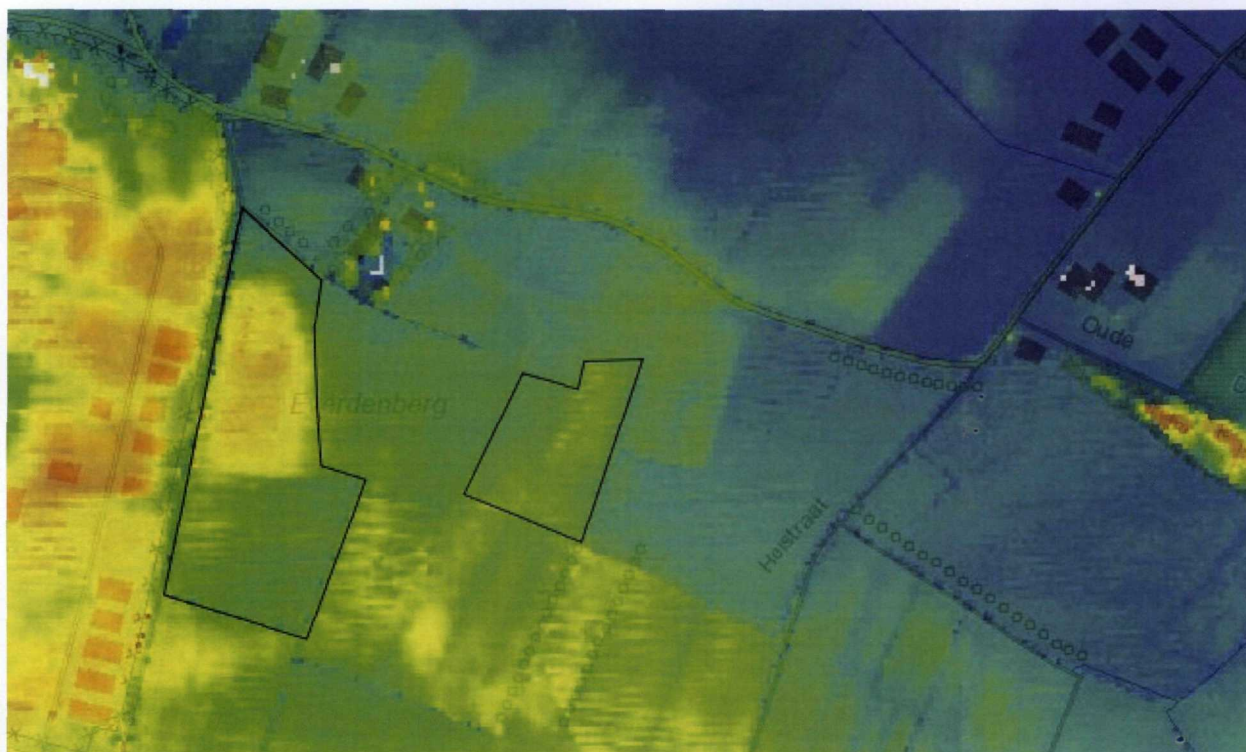

Afb. 12: Twee greppels in proefsleuf 20.

6 Conclusie, waardering en advisering

6.1 Conclusie deelgebied I en II

Tijdens het inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven zijn in deelgebied I en II antropogene sporen aangetroffen. Het betreft in beide gevallen voornamelijk greppels die behoren tot het complextype percclering/verkaveling. Voor deelgebied I geldt dat de meeste greppels uit de ontginningssperiode van vóór 1832 stammen. De ontginning heeft vermoedelijk in de 16de eeuw plaatsgevonden. Zowel op de kadastrale minuut als op jongere topografische kaarten worden deze greppels niet afgebeeld. Alleen de oostwest georiënteerde greppels in proefsleuf 4, 13 en 16 komen terug op de minuut van 1832 (Afb. 14). Hoewel voor deelgebied I gezien de gunstige landschappelijke ligging (Afb. 13) wel sporen van bewoning verwacht werden, zijn deze niet aangetroffen.

Afb. 13: AHN-kaart met daarop aangegeven deelgebied I en II.

13 Koopmanschap 2008.

14 Parlevliet & van der Weele 2008.

6.2 Waardering Deelgebied I en II

Tijdens het inventariserend veldonderzoek zijn in twee deelgebieden proefsleuven aangelegd die hieronder afzonderlijk gewaardeerd worden. De sporen bestaan in beide deelgebieden uit greppels en vallen onder het complextype perceling/verkaveling. De conservering van de sporen en vondsten is goed. Volgens de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, versie 3.1) dienen vindplaatsen gewaardeerd worden op de onderstaande criteria. De waardering heeft bovendien plaatsgevonden volgens de eisen van de Provincie Noord-Brabant '07.

1. Beleving

De twee criteria die de KNA voor de belevingswaarde van een vindplaats stelt hebben vooral betrekking op zichtbare monumenten. Aangezien deze in deelgebied I en II niet aanwezig zijn, is op deze twee punten niet gescoord.

2. Fysieke kwaliteit

De fysieke kwaliteit van een vindplaats wordt door twee criteria bepaald: gaafheid en conservering. Ondanks het ontbreken van een esdek zijn de sporen goed bewaard gebleven. De vondsten bestaan uit aardewerk en bouwkeramiek en zijn redelijk geconserveerd. Wel zijn de meeste scherven enigszins geschilderd. Metalen voorwerpen zijn niet aangetroffen. De fysieke kwaliteit van de vindplaats is daardoor relatief hoog.

3. Inhoudelijke criteria

Waardering op inhoudelijke criteria bestaat uit vier subcriteria: zeldzaamheid, informatiewaarde, ensemblewaarde en representativiteit. De zeldzaamheid van de aangetroffen resten is laag. Perceelsgreppels worden tijdens archeologisch onderzoek vaak aangetroffen. De informatiewaarde van de in het onderzoeksgebied aanwezige resten is eveneens laag omdat ze niet tot vrijwel niet bijdragen aan de al bestaande kennis van buurtschap Heikant. De sporen hebben daarom ook een lage informatieve waarde op lokaal en regionaal niveau. De ensemblewaarde krijgt een lage waardering omdat er geen relatie met omliggende vindplaatsen uit dezelfde periode bestaat. De representativiteit van de vindplaats is niet van toepassing.

Archeologische waarderingstabel volgens KNA 3.1				
Waarden	Criteria	Scores		
		Laag	Midden	Hoog
Beleving	Schoonheid	Wordt niet gescoord		
	Herinneringswaarde	Wordt niet gescoord		
Fysieke kwaliteit	Gaafheid			3
	Conservering		2	
Inhoudelijke kwaliteit	Zeldzaamheid	1		
	Informatiewaarde	1		
	Ensemblewaarde	1		
	Representativiteit		n.v.t.	

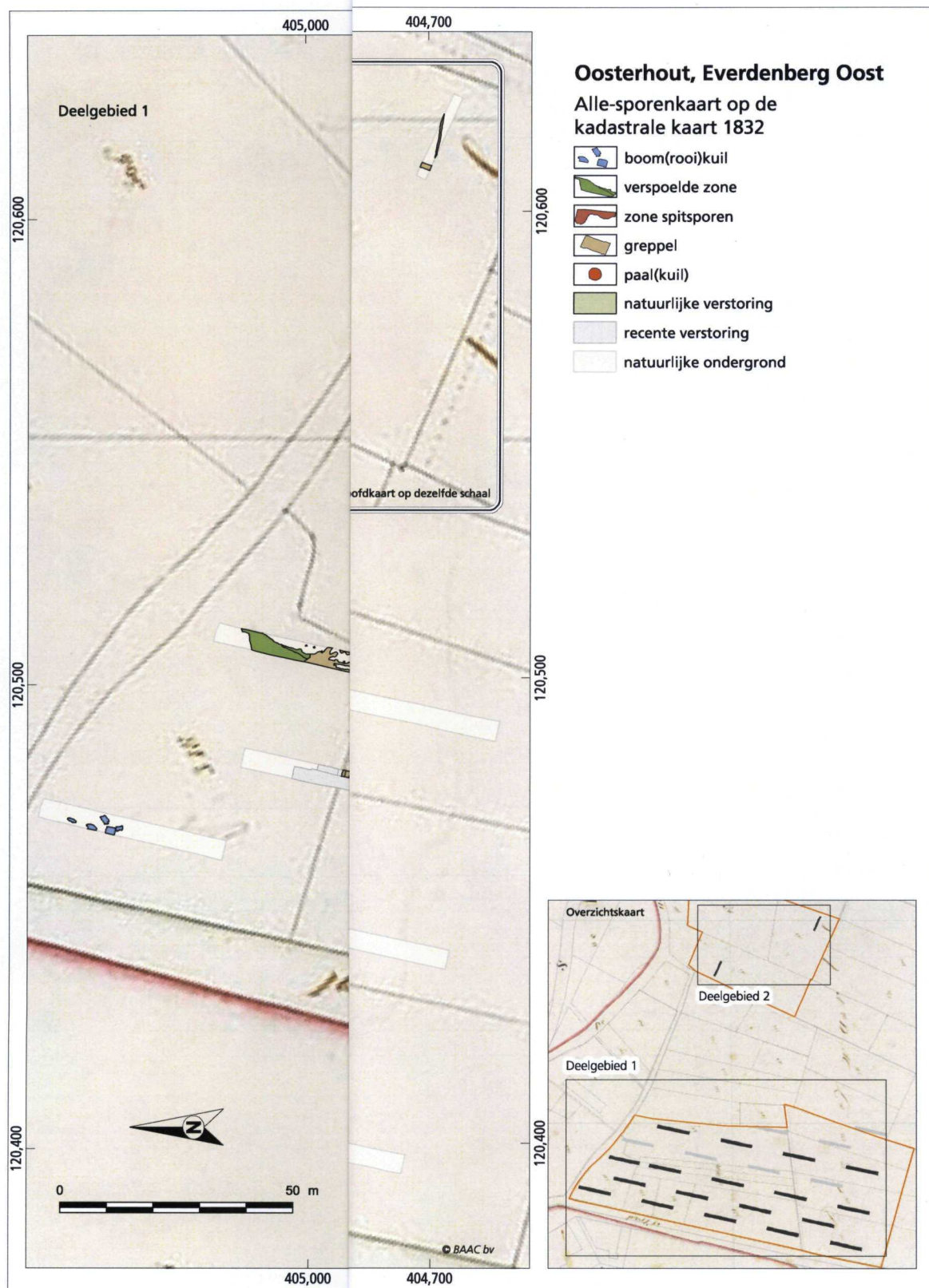
Tabel 1: waardering Deelgebied I en II.

6.3 Advisering Deelgebied I en II

Gezien de bovenstaande waardering zijn de aangetroffen sporen niet behoudenswaardig. Door BAAC bv wordt daarom voor zowel deelgebied I als deelgebied II geen vervolgonderzoek geadviseerd.

Let op: dit is slechts een selectieadvies. Het selectieadvies is gebaseerd op archeologische gronden. Het is aan burgemeester en wethouders van de betrokken gemeente om dit om te zetten in een selectiebesluit. Bij dit selectiebesluit kunnen andere dan archeologische motieven een rol spelen. Pas nadat er een selectiebesluit genomen is kunnen eventuele bodemversturende activiteiten uitgevoerd worden.

Afb. 14: Kadastrale minuut met daarop de

7 Beantwoording van de onderzoeksvragen

Wat is de aard, omvang, kwaliteit en verloop van de archeologische sporen en sporenclusters?

In totaal zijn 52 spoornummers uitgedeeld. De sporen bestaan uit boom(rooi)kuilen, paalkuilen, kuilen, greppels, verspoelde zones (geulen), zones met spitsporen, natuurlijke sporen en recente verstoringen. De boom(rooi)kuilen en sporen van zandwinning bevinden zich in de noordwesthoek van deelgebied I. De verspoelde zones (geulen) bevinden zich in het noorden van deelgebied I. De overige sporen zijn verspreid over deelgebied I en in de zuidoosthoek van deelgebied II aangetroffen.

Uit welke periode dateren deze sporen en sporenclusters? En wanneer is de vindplaats weer in onbruik geraakt?

De perceelsgreppels dateren grotendeels uit de ontginningsperiode van het gebied. Een precieze datering voor de ontginning is onbekend, maar deze heeft voor 1832 plaatsgevonden. Gezien de datering van het roodbakkende geglazuurde aardewerk (en het ontbreken van grijsbakkend aardewerk) moet de ontginning van het gebied vermoedelijk in de 16de eeuw geplaatst worden. De meeste perceelsgreppels worden op de kadastrale minuut niet meer afgebeeld en zijn dan vermoedelijk niet meer in gebruik. De perceelsgreppels in proefsleuf 4, 13 en 16 worden in 1832 nog wel afgebeeld en zijn langer in gebruik gebleven dan de overige greppels. In de verspoelde zones (geulen) is aardewerk uit de 17de/18de eeuw aangetroffen.

Wat is de ruimtelijke relatie tussen de sporen en sporenclusters onderling en ten opzichte van de natuurlijke en antropogene omgeving?

De ontginning van beide deelgebieden moet in verband worden gebracht met de bewoning in buurtschap Heikant. De keuze voor de oriëntatie van de perceelsgreppels heeft vermoedelijk deels te maken met de afwatering van het gebied en de ligging van de bestaande wegen.

Waar bevindt zich binnen het plangebied het esdek?

In beide deelgebieden is in sommige proefsleuven wel een begin van een esdek maar nergens een daadwerkelijk esdek aangetroffen. Gezien de dikte van het esdek kan alleen in proefsleuf 12, 17 en 18 net van een esdek gesproken worden.

Als esdek afwezig is, komt dat doordat het er waarschijnlijk niet ontwikkeld is of omdat het in een later stadium weer verwijderd is?

De afwezigheid van een esdek in de meeste proefsleuven komt vermoedelijk doordat in beide deelgebieden nooit een esdek is ontwikkeld. Er zijn geen aanwijzingen voor de verwijdering van het esdek.

Indien esdek wordt aangetroffen, wat is hiervan dan de dikte en wanneer is het esdek aangelegd?

In proefsleuf 12, 17 en 18 is het esdek net iets dikker dan 50 cm en kan gesproken worden van een daadwerkelijk esdek. Gezien de datering van het roodbakkende geglaazuurde aardewerk (en het ontbreken van grijsbakkend aardewerk) moet de ontginning van het gebied vermoedelijk in de 16de eeuw geplaatst worden.

In hoeverre komen de resultaten uit het proefsleuvenonderzoek overeen met de verwachting uit het bureauonderzoek?

In deelgebied I is (met uitzondering van proefsleuf 12, 17 en 18) geen hoge zwarte eerdgrond aangetroffen. In dit deelgebied zijn voornamelijk laarpodzolgronden aanwezig. De gunstige landschappelijke ligging van het deelgebied komt echter wel overeen met de verwachting uit het bureauonderzoek. Ondanks de gunstige ligging zijn echter geen bewoningssporen aangetroffen. In tegenstelling tot wat op grond van het bureauonderzoek verwacht werd, is deelgebied II niet ontgrond.

Kan in deelgebied II een ontgroning worden vastgesteld? En in welk opzicht geven de verkregen resultaten uit deelgebied II aanleiding om de mogelijke ontgroning ook in de aangrenzende percelen te verwachten?

In deelgebied II is geen ontgroning vastgesteld. Op grond van de resultaten van het onderzoek kunnen geen uitspraken gedaan worden over de aangrenzende percelen. Op grond van de kaart van het AHN kan echter wel verwacht worden dat verschillende percelen ten oosten van deelgebied II ontgrond zijn, hoewel de geomorfologische kaart dit tegenspreekt.

8 Literatuur

Bartels, M. (et al.), 1999: *Steden in Scherven 2 Catalogus. Vondsten uit beerputten in Deventer, Dordrecht, Nijmegen en Tiel (1250-1900)*, Nijmegen.

Bartels, M. (et al.), 1999: *Steden in Scherven 1 Vondsten uit beerputten in Deventer, Dordrecht, Nijmegen en Tiel (1250-1900)*, Nijmegen.

Berendsen, H.J.A., 1998: *De vorming van het land*, Assen.

Bink, M. & T.A.F. Dyselinck, 2009: *Oosterhout – Vrachelen 4, Inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven* (BAAC-rapport A-08.0180), 's-Hertogenbosch.

Groeneweg, G., 1992: *Bergen op Zooms aardewerk. Vormgeving en decoratie van gebruiks aardewerk gedurende 600 jaar pottenbakkerijnijverheid in Bergen op Zoom, Waalre*.

Koopmanschap, H.J.L.C., 2008: *Bureauonderzoek ten behoeve van de actualisering van het bestemmingsplan Oosterhout-Oost* (Archeologische Rapporten Oranjewoud 2008/79), Heerenveen.

Mulder, E.F.J. de/M.C. Geluk/I.L. Ritsema/W.E. Westerhoff/T.E. Wong, 2003: *De ondergrond van Nederland*, Houten.

Parlevliet, M. & M. van der Weele, 2008: *Programma van Eisen Inventariserend Veldonderzoek Proefsleuven, Oosterhout-Everdenberg Oost*, Breda.

Websites

Archis II: <http://archis2.archis.nl/archisii/html/index.html>

Google maps:
<http://www.google.nl/maps>

Watwaswaar:
<http://www.watwaswaar.nl>

Actueel Hoogtebestand Nederland:
<http://www.ahn.nl/kaart>

Bijlagen

- 1 ■ Geologische en archeologische tijdvakken**
- 2 ■ Sporenlijst**
- 3 ■ Determinatie vondsten**
- 4 ■ Alle sporenkaart**
(losse kaart achterin)

Bijlage 1. Geologische en archeologische tijdvakken

Ouderdom in jaren	Chronostratigrafie					MIS	Lithostratigrafie									
11.755 12.745 13.675 14.025 15.700 29.000 50.000 75.000 115.000 130.000 370.000 410.000 475.000 850.000 2.600.000	Kwartair	Pleistocene	Laat	Laat	Weichselien (ijstijd)	Holoceen		1	Formaties: Naaldwijk (marien), Nieuwkoop (veen), Echteld (fluviaal)		Formatie van Boxtel	Formatie van Beegden				
						Laat-Weichselien (Laat-Glaciaal)	Late Dryas (koud)	2	Formatie van Kreftenheye							
							Allerød (warm)									
							Vroege Dryas (koud)									
							Bølling (warm)									
						Midden-Weichselien (Pleniglaciaal)	Laat-Pleniglaciaal	3								
							Midden-Pleniglaciaal									
							Vroeg-Pleniglaciaal	4								
						Vroeg-Weichselien (Vroeg-Glaciaal)		5a								
								5b								
								5c								
								5d								
						Eemien (warme periode)		5e								
						Saalien (ijstijd)		6	Formatie van Drente							
						Holsteinien (warme periode)	Formatie van Urk									
Elsterien (ijstijd)	Formatie van Peelo															
Cromerien (warme periode)																
Pre-Cromerien		Formatie van Sterksel														

Bijlage 2. Sporenlijst.

spoor	put	vlak	profiel	aard_van_spoor	vondstnummers	datering	opmerkingen
1	11			boom(root)kuil		NTB/NTC	
2	11			boom(root)kuil		NTB/NTC	
3	11			boom(root)kuil		NTB/NTC	
4	11			boom(root)kuil		NTB/NTC	
5	11			boom(root)kuil		NTB/NTC	
6	21			recent		NTC	zandwinning voor schuur
7	21			recent		NTC	zandwinning voor schuur
8	21			recent		NTC	zandwinning voor schuur
9	31			ontginningsgreppel		NTA	
10	31			kuil		NTA	
11	31			ontginningsgreppel		NTA	
12	41			zone spitsporen		NTA	
13	41			greppel		NTA-NTC	
14	41			greppel		NTA-NTC	
15	71			N		XXX	diergang
16	71			N		XXX	boomkuil
17	71			ontginningsgreppel		NTA	
18	81			N		XXX	boomkuil
19	91			recent		NTC	zandwinning voor schuur
20	91			ontginningsgreppel	6	NTA	
21	91			recent		NTB/NTC	
22	101			greppel-subrecent?		NTB/NTC	afwatering?
23	101			greppel-subrecent?		NTB/NTC	afwatering?
24	101			ontginningsgreppel	11	NTA	
25	101			greppel-subrecent?	10	NTB/NTC	afwatering?
26	101			greppel-subrecent?		NTB/NTC	afwatering?
27	101			pk		NTB/NTC	
28	101			pk		NTB/NTC	
29	101			pk		NTB/NTC	
30	101			verspoelde zone/geul		NTB/NTC	verspoelde zone, afwatering?
31	101			verspoelde zone/geul	8,9	NTB/NTC	verspoelde zone, afwatering?
32	121			ontginningsgreppel		NTA	
33	121			ontginningsgreppel	13	NTA	
34	121			zone spitsporen		NTA	
35	121			N		XXX	
36	131			greppel		NTA-NTC	
37	131			greppel		NTA-NTC	
38	161			kuil		NTA-NTC	
39	161			greppel		NTA-NTC	
40	161			pk		NTA-NTC	
41	161			pk		NTA-NTC	
42	161			pk		NTA-NTC	
43	161			pk		NTA-NTC	
44	161			greppel		NTA-NTC	
45	161			greppel	16	NTA-NTC	
46	161			greppel		NTA-NTC	
47	161			greppel	17	NTA-NTC	
48	171			ontginningsgreppel	18	NTA	
49	171			ontginningsgreppel		NTA	
50	181			ontginningsgreppel		NTA	
51	201			ontginningsgreppel	20	NTA	
52	201			ontginningsgreppel		NTA	

Bijlage 3. Determinatie vondsten

put	spoor	vondstnr	subnr	categorie	aantal	fragment	baksel	maakwijze	afwerking	versiering	vorm	algebegin	daleind	datbegin	perfeind	perid	opmerkingen
3		1	1	KER	1	wand	ROOD	gedraaid	loodglazuur			1300	1600	LMEB	NTA		
6		2	1	KER	2	wand	ROOD	gedraaid	loodglazuur			1300	1600	LMEB	NTA		
6		3	1	KER	1	deksel	ROOD	gedraaid	loodglazuur	stoomgat		1800	1850	NTB	NTB		industrieel rood
8		4	1	KER	1	fragment	ROOD							XXX	XXX		
8		4	2	KER	1	wand	ROOD	gedraaid	loodglazuur			1300	1900	LMEB	NTC		
8		5	1	KER	1	rand	ROOD	gedraaid	loodglazuur		grape	1550	1760	NTA	NTB		
9	20	6	1	KER	1	rand/oor	STEEN	gedraaid	zoutglazuur	bevestigingsgat dekselmontuur	kan	1500	1700	NTA	NTB		
9	20	6	2	KER	1	rand	ROOD	gedraaid	loodglazuur			1550	1900	NTA	NTC		
9	20	6	3	KER	1	wand	ROOD	gedraaid	loodglazuur			1550	1900	NTA	NTC		
10		7	1	KER	38	wand	ROOD	gedraaid	loodglazuur	silbversiering	bord	1720	1760	NTB	NTB		nederrijns
10		7	2	KER	12	rand	ROOD	gedraaid	loodglazuur	silbversiering	bord	1720	1760	NTB	NTB		nederrijns
10		7	3	KER	1	steel	ROOD	gedraaid	loodglazuur		steelpan	1300	1900	LMEB	NTC		
10		7	4	KER	2	rand	ROOD	gedraaid	loodglazuur			1300	1900	LMEB	NTC		
10		7	5	KER	8	wand	ROOD	gedraaid	loodglazuur			1300	1900	LMEB	NTC		
10		7	6	KER	3	bodem	ROOD	gedraaid	loodglazuur			1300	1900	LMEB	NTC		
10	31	8	1	KER	2	bodem	ROOD	gedraaid	loodglazuur		pot	1300	1900	LMEB	NTC		
10	31	8	2	KER	1	wand	ROOD	gedraaid	loodglazuur			1300	1900	LMEB	NTC		
10	31	8	3	BKR	1	fragment	ROOD	handgeformd	loodglazuur		tegels	1620	1800	NTA	NTB		11,3x11,2x2,1
10	31	9	1	KER	1	bodem	ROOD	gedraaid	loodglazuur		bord	1300	1600	LMEB	NTA		
10	31	9	2	KER	1	wand	ROOD	gedraaid	loodglazuur			1300	1600	LMEB	NTA		
10	31	9	3	KER	1	wand	STEEN	gedraaid	zoutglazuur			1700	1900	NTB	NTC		
10	25	10	1	KER	2	rand	ROOD	gedraaid	loodglazuur		korn	1550	1625	NTA	NTB		
10	25	10	2	KER	1	rand	ROOD	gedraaid	loodglazuur		grape	1500	1550	NTA	NTA		
10	25	10	3	KER	2	wand	ROOD	gedraaid	loodglazuur			1300	1900	LMEB	NTC		
10	25	10	4	KER	1	rand	ROOD	gedraaid	loodglazuur			1300	1900	LMEB	NTC		
10	24	11	1	KER	2	wand	ROOD	gedraaid	loodglazuur			1300	1600	LMEB	NTA		
10	24	11	2	KER	1	rand	ROOD	gedraaid	loodglazuur		grape	1600	1800	NTA	NTB		
10	24	11	3	KER	1	rand	ROOD	gedraaid	loodglazuur		korn	1600	1800	NTA	NTB		
12		12	1	KER	2	wand	ROOD	gedraaid	loodglazuur			1300	1600	LMEB	NTA		
12	33	13	1	BKR	1	fragment	ROOD	handgeformd	loodglazuur			1300	1600	LMEB	NTA		
13		14	1	KER	1	wand	FAY	gedraaid	tinglazuur			1650	1760	NTA	NTB		
13		14	2	KER	1	wand	ROOD	gedraaid	loodglazuur			1300	1600	LMEB	NTA		
13		14	3	KER	2	wand	ROOD	gedraaid	loodglazuur			1500	1700	NTA	NTB		
13		15	1	KER	1	wand	ROOD	gedraaid	loodglazuur			1300	1900	LMEB	NTC		
16	45	16	1	KER	1	wand	STEEN	gedraaid	zoutglazuur	fragment van merkje		1850	1900	NTC	NTC		westervald?
16	47	17	1	KER	2	oor	ROOD	gedraaid	loodglazuur			1500	1800	NTA	NTB		
17	48	18	1	KER	1	wand	ROOD	gedraaid	loodglazuur			1300	1900	LMEB	NTC		
17	48	18	2	KER	1	bodem	STEEN	gedraaid	loodglazuur			1400	1600	LMEB	NTA		
18		19	1	KER	2	wand	ROOD	gedraaid	loodglazuur			1300	1900	LMEB	NTC		
20	51	20	1	KER	1	wand	ROOD	gedraaid	loodglazuur			1300	1900	LMEB	NTC		